

دانشگاه: باقر العلوم علیه السلام

دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی و تاریخ

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: اندیشه سیاسی در اسلام

عنوان:

اندیشه سیاسی فردوسی

استاد راهنما:

حجت الاسلام دکتر نجف لک زایی

استاد مشاور:

حجت الاسلام دکتر قادر فاضلی

نگارش:

محمد ناجی دورباش

دی: 1391

مقدمه:

طرح تفصیلی تحقیق:

1. بیان مسئله:

بیشتر تفاسیری که از فردوسی صورت گرفته است نگاهی باستان گرایانه و ملی گرایانه به وی دارند پایان نامه حاضر در صدد است جنبه های سیاسی اندیشه فردوسی را با تکیه بر متن شاهنامه، و برخی کتب معتبر علمی پیرامون تبیین کند و فهم جامع و کاملی از آن ارائه دهد. اندیشه فردوسی از یک لحاظ جزء اندیشه های متأثر از اسلام است و از جنبه دیگر جزء اندیشه های ایران باستان است و تفکرات ایران باستان بر روی آن موثر واقع شده است. مدعی نگارنده در رساله پیش رو بر این است که تأثیر اندیشه های اسلامی بر شکل گیری اندیشه سیاسی فردوسی بیشتر از سایر عوامل می باشد، هر چند در غالب موارد به صورت مستقیم متذکر این مهم در این مقال

نخواهیم شد ولی با تطبیق کلی ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها بر اسلام و ایران باستان در صدد دست یابی به این نتیجه هستیم که چارچوب کلان ذهنیت و آثار و تفکر فردوسی متأثر از اسلام می‌باشد.

2. علت انتخاب موضوع، اهمیت و فایده آن :

اهمیت و فایده اصلی این پایان‌نامه از این جهت است که کتاب و یا مقاله‌ای با عنوان تخصصی اندیشه سیاسی فردوسی به رشته تحریر در نیامده است، و غالب مردم با ادبیات فردوسی و اشعار زیبای حماسی او آشنا هستند ولی با مطالعه این پایان‌نامه چهره‌ای جدید و جذاب از شخصیت و تفکر فردوسی برایشان آشکار می‌شود که رنگ و بوی سیاسی دارد تا ادبی.

3. سابقه پژوهش:

در رابطه با موضوع فردوسی و شاهنامه و مطالب آن کتاب و مقالات بسیاری به رشته تحریر در آمده است، و هر کدام از این کتاب‌ها و مقالات به برخی از بخش‌های شاهنامه پرداخته است و غالب این متون راجع به داستان‌ها و رویدادهای شاهنامه است، برخی از نوشته‌ها نیز به گوشه‌هایی از مباحث سیاسی در شاهنامه پرداخته است ولی تاکنون کتاب و یا مقاله‌ای با عنوان تخصصی اندیشه سیاسی فردوسی مشاهده نشد. در یک دسته بندی نسبتاً کلان کتب و مقالاتی که در این زمینه نگاشته شده است را می‌شود به دسته‌های ذیل تقسیم کرد.

الف) برخی صرفاً به جنبه‌های ادبی شاهنامه پرداخته‌اند، مانند کتاب نامه باستان در بوته داستان نوشته اسد جعفری.

ب) برخی به یک عنوان خاص پرداخته‌اند و تحت آن عنوان خاص به بحث پرداخته‌اند مانند عنوان زن در شاهنامه که غالباً به مباحث عشقی از زنان در شاهنامه پرداخته است.

ج) برخی به صورت ناقص به برخی از مباحث سیاسی پرداخته‌اند، مانند کتاب حماسه داد از کتب انتشاری حزب توده که جنبه‌های مارکسیستی برخی از اندیشه‌های فردوسی را برجسته کرده است و در موارد بسیاری از واقعیات فاصله گرفته است.

د) برخی فقط به زندگی شاهان پرداخته‌اند مانند: کتاب پادشاهی و پادشاهان از دیدگاه فردوسی نوشته اعتماد عقیلی مقدم.

ه) مقاله ای در سال 89 تحت عنوان خرد سیاسی در شاهنامه نوشته حمید احمدی و مهدی حسنی به چاپ رسید که در 20 صفحه به بحث مختصری با محوریت خرد در شاهنامه پرداخته است که علاوه بر اختصار بسیار زیاد نسبت به رساله حاضر، در متن و محتوا و شیوه بیان و استدلال و منابع با رساله حاضر قابل قیاس نیست.

د) پایان نامه کارشناسی ارشدی با نام «وجوه سیاسی شعر فارسی از سده سوم تا پنجم قمری» توسط خانم طاهره عزیزی به رشته تحریر در آمده است و در بخشی از آن به مباحث سیاسی شاهنامه پرداخته است، ایشان شاهنامه را به دو بخش تاریخی و اسطوره ای تقسیم کرده ان دو... ولی رساله مذکور 1. در صدد تبیین وجوه سیاسی شعر فارسی است و اندیشه سیاسی فردوسی فرعی از اصل بحث است ولی رساله پیش روی ما به صورت خاص فقط به اندیشه سیاسی فردوسی می پردازد 2. متأسفانه با مطالعه پایان نامه خانم عزیزی در غالب مباحث خواننده هیچ تأثیری از اسلام بر اندیشه و شخصیت فردوسی نمی بیند ولی نگارنده رساله حاضر در صدد است تأثیر اسلام را بر شاهنامه و شخصیت فردوسی به واقع بیان کند و با مطالعه رساله حاضر فردوسی به عنوان یک دانشمند حکیم مسلمان شناخته خواهد شد.

4. سؤال اصلی پژوهش:

اندیشه سیاسی فردوسی در پاسخ به مشکلات و معضلات زمانه خود چه بوده است؟

5. فرضیه های پژوهش:

اندیشه سیاسی حکیم ابوالقاسم فردوسی در پاسخ به مشکلاتی از قبیل بی دادگری و نابخردی حاکمان، و حکومت حاکمان نالایق مطرح شده است.

6. مفاهیم و متغیرها:

متغیر مستقل - وجود بحران های سیاسی، اجتماعی از جمله بی دادگری، نابخردی و حاکمان نالایق در زمانه فردوسی

متغیر وابسته - بحران های سیاسی اجتماعی زمانه باعث شکل گیری اندیشه سیاسی فردوسی شده است.

7. سؤالات فرعی پژوهش:

الف) مشکلات و بحران های زمانه فردوسی از نظر فردوسی چیست؟

ب) ریشه مشکلات و بحران‌ها از نظر فردوسی چیست؟

ج) وضع مطلوب و آرمانی مد نظر فردوسی چه شاخص‌هایی را باید دارا باشد؟

د) شیوه انتقال از وضع موجود به وضع مطلوب در نظر فردوسی چگونه باید باشد؟

8. پیش فرض‌های پژوهش:

اندیشه هر متفکر پاسخی است به مسئله زمان خودش.

9. اهداف پژوهش:

هدف اصلی پاسخ جامع و کامل به سؤالی است که تا کنون به آن پرداخته نشده است و تبیین دقیق و کامل از اندیشه سیاسی فردوسی.

10. روش انجام پژوهش:

روش پژوهش توصیفی و تحلیلی است.

11. روش گرد آوری اطلاعات و داده‌ها:

روش گرد آوری اطلاعات و داده‌ها، کتابخانه‌ای است.

12. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌ها:

روش کلی رساله پیش رو مبتنی بر نظریه بحران اسپریگنز می‌باشد به همین سبب در چهار فصل اصلی از آن بحث خواهیم کرد. تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌ها با رجوع به متن اصلی شاهنامه و مقایسه درون متنی (ما بین اشعار مختلف) و تحلیل محتوای کیفی آن صورت گرفته است و در پژوهش حاضر روش استنباطی را به کار برده‌ایم و علاوه بر استفاده از دلالت مطابقی و ضمنی از دلالت التزام هم استفاده کرده‌ایم.

13. سازمان‌دهی پژوهش:

پژوهش حاضر شامل یک مقدمه و چهار فصل و یک خاتمه است. در مقدمه طرح تفصیلی پژوهش ارائه می‌شود. با توجه به اینکه پژوهش حاضر با توجه به نظریه بحران اسپریگنز نگاشته شده است، اصولاً باید مشتمل بر

چهار فصل باشد، در فصل اول مشکلات و بحران‌های اجتماعی سیاسی زمانه فردوسی از نظر فردوسی بررسی می‌شود، که در آن با تکیه بر متن اصلی شاهنامه و کتبی که پیرامون آن نگاشته شده است سعی شده به نظر حکیم ابوالقاسم فردوسی در خصوص مشکلات و بحران‌ها پرداخته و شناسایی شوند تا حالت نابهنجار از نظر فردوسی دانسته شود و فهم شود، که چه مسائلی از نظر فردوسی مریضی و مشکل زمانه اوست. در فصل دوم، به ریشه مشکلات پرداخته می‌شود، که مشکلات بالفعل موجود در روزگار فردوسی از نظر فردوسی ریشه در چه اموری دارند؛ و در فصل سوم سعی شده با توجه به تعاریف فردوسی از حالات آرمانی فهم دقیق و جامعی از آرمان‌شهر حکیم ابوالقاسم فردوسی تبیین و ترسیم شود و در واقع هدفی که جامعه باید بدان برسد بیان شود؛ و در فصل چهارم از پژوهش حاضر به تبیین شیوه انتقال از وضع موجود به وضع مطلوب پرداخته می‌شود و در پایان پژوهش، نتیجه‌گیری و فهرست مطالب بیان می‌شود.